

blum

Ne postoji pisac sličan **DŽERALDU MARNEJNU** (1939). U pitanju je potpuno autohtona i jedinstvena pojava. Proglašavaju ga „jednočlanom avangardom domaće radinosti” (*Gardijan*), drugi ga pak nazivaju „povučenim gorostasom australijske književnosti” (*Njujorker*), treći kažu da je u pitanju „umetnik jedinstvenog uma” (*Ajriš tajms*), četvrti ga ustoličavaju kao „najvećeg živog pisca engleskog jezika za kojeg većina ljudi nikada nije čula” (*Njujork tajms*), mada je i to pomalo zastarela izjava, jer ga svetska kritika već par godina unazad svrstava među najveće favorite za dobijanje Nobelove nagrade za književnost, a kladionice ga stavljaju ispred veličina poput Kormaka Makartija, Salmana Ruždija ili Elene Ferante. Tedžu Kol kaže za njega da je „genije i dostojni naslednik Beketa”, Ben Lerner proglašava njegove knjige remek-delom, a Kuci mu rečenicu opisuje kao „filigranski obrađenu”. Ipak, sva ta slava koju je stekao u starosti nije naterala Marnejna da ode iz Gorouka, zabitog seoceta u centralnoj Australiji gde živi tristotinak meštana i gde ne prolazi nijedan bitan put. Marnejnovi poštovaoci iz celog sveta povremeno održavaju naučne seminare posvećene njegovom delu, i to baš tamo, u zabitom Gorouku, a nekima od njih nije teško da potegnu i hiljade kilometara samo da bi ukazali čast velikom književnom meštru. Eto, zbog svega toga, a ponajviše zbog njegovih knjiga, ne postoji nijedan pisac sličan Džeraldu Marnejnu.

blumizdavastvors

b

Džerald Marnejn
UNUTRAŠNOST

edicija
KIRKA (knjiga br. 55)

sa engleskog preveo
Miloš Mitić

uredništvo
Aleksandar Šurbatović
Tamara Krstić

lektura
Milena Jakovljević

naslov originala i prava
INLAND

© Gerald Murnane 1988, 2013
First published by William Heinemann
Australia Pty Ltd, 1988
Reissued by Giramondo Publishing
Company, 2013

*Recikliraj, zasadi,
brini se o prirodi onako kako
se ona oduvek brinula o nama.*

predgovor

Prošlo je skoro dvadeset pet godina otkako sam čitao konačnu verziju prvog izdanja *Unutrašnjosti*. Tokom tog perioda mahom sam nastojao da ne zavirujem, kako u to, tako ni u šest narednih izdanja. Pišući *Unutrašnjost* osećao sam neobičnu pokretačku silu, i kada je knjiga izašla, smatrao sam da sam u tekst možda uneo više ličnog nego što je primereno. Poslednjih nekoliko dana, dok sam čitao konačnu verziju ovog izdanja, iznenadila me je i umirila spoznaja koliki je deo teksta po svoj prilici ponikao ne iz autorovog sećanja, već iz onih drugih izvora koje tako često zajednički nazivamo imaginacijom.

Kritičari i komentatori naširoko se razilaze u tumačenjima *Unutrašnjosti*. Nikada u pisanoj formi ne bih komentarisao bilo koju interpretaciju, ali nadam se da novim čitaocima mog teksta može biti od pomoći ukoliko kažem da mislim kako knjiga ima samo jednog pripovedača, a ne njih nekoliko, kao što nekim čitaocima naizgled deluje. Smatram da je to lice ili duh otkrilo ne samo da je svaka stvar više od samo jedne stvari, kao što to, primera radi, može biti ribnjak, nego i da je svaki tekst više od samo jednog teksta.

Iznenadilo me je i to što sam tokom najnovijeg čitanja otkrio da je najveći broj stvari koje su naoko zbunjivale čitaoce zapravo objašnjen u tekstu. Kritičar koji se pita zašto se tako često spominju crvena, bela i zelena boja nije bio u stanju da jasno obrazloženje pročita u samom tekstu. Čak i poreklo poslednje rečenice teksta, napisane kurzivom, koje gotovo nijedan komentator nije otkrio, jezgrovito je nagovešteno u tekstu.

Ukratko, tokom najnovijeg čitanja retko sam osećao da je *Unutrašnjost* odveć teško štivo. Samo u dva navrata zaista sam osetio potrebu da preradim to što sam pre gotovo pola života napisao. Možda nije trebalo da čoveku u palati i njegovom posetiocu piscu dopustim da vode uvijen razgovor o krmačama i kravama namesto da otvoreno govore o nadničarkama s farme. I možda bi valjalo da sam objasnio kako za mađarski jezik, iako deluje da ne liči ni na jedan drugi, neki naučnici tvrde da ima izvesne sličnosti s finskim, što bi, ako se pokaže tačnim, značilo da su Finci takoreći dalji rođaci Mađara.

Džerald Marnejn
Mart 2013.

Mislim da u osnovi pišete za dve osobe; sebe, u nastojanju da to učinite apsolutno savršeno... a potom i za onu koju volite, bez obzira na to ume li da čita i piše, i da li je živa ili poživša.

Ernest Hemingvej

Pišem u biblioteci palate, u selu čije ime radije ne bih spominjao, u blizini grada Kunmadaraša u županiji Solnok.

Ove reči koje zamiču za vrhom pera, reči su mog mater-njeg jezika. Setnog mađarskog, kako ga moja urednica naziva. Možda je u pravu. Ove reči bezbrižno počivaju na stranici preda mnom, ali breme koje me pritiska možda je breme svih reči koje još nisam napisao. A breme koje me pritiska i navelo me je da se latim pisanja.

Ili bi možda breme koje me pritiska moglo biti breme svih dana koje još nisam proživeo. To breme ubrzo će me navelo da ustanem od ovog stola i odem do prozora; ali to isto breme navešće me da kasnije ponovo sednem za sto. A onda će, počnem li da pišem – *Upravo sam otišao do prozora i bacio pogled na svoje imanje...* – čitalac shvatiti koliko mi je, sa ovim bremenom koje me pritiska, pogled sužen. Od svih bes-krajnih predela oko moje palate, u stanju sam da se prisetim tek najbližeg polja sa dugačkim drvoredom topola na drugom kraju.

Zar je to zaista sve? Ponekad sam svestan da iza najbližeg ima još polja, a iza svega i pašnjaka – nepreglednih pašnjaka pod sivim, niskim oblacima. I mogao bih naizust da ponovim

rečenicu-dve iz školskih dana – *Županija Solnok, u Velikom Alfeldu**...

Na trenutak sam zaboravio šta sam nekada čitao u udžbeniku. Ali sećam se đerma na prvoj poljani iza topola.

Kada bi mogao, čitaoče, da kročiš sa mnom do prozora, odmah bi je primetio – dugačku motku uperenu ka nebu. Ti bi je primetio, ali zašto bih je ja primetio? Dugačka motka uperena je ka nebu u svakom pogledu sa svakog prozora ove palate, i u svakom pogledu iz svake palate u županiji Solnok. Pa opet, ni ti ni ja ne bismo ugledali dotičnu motku iza topola; prošle godine jedan od mojih nadzornika dobio je naređenje da zatrpa bunar i obori motku – ili je to bilo preprošle godine.

Nego, nešto me drugo, a ne breme, navodi da ustanem od stola i odem do prozora. Moram da odem do njih ne bih li saznao da li sam se maločas setio prizora dotičnog bunara ili sam zamišljao.

Ali možda bih i ne ustajući od stola mogao da kažem kako sam samo zamišljao prizor bunara. Ako se sećaš, čitaoče, kada sam otpočeo ovo istraživanje, nisam bio ustao od stola. Samo sam zamišljao kako odlazim od stola a potom, vrativši se za sto, pokušavam da se prisetim šta sam video kroz prozore. Zamišljao sam sebe tu za stolom, a potom se pitao da li čovek koga zamišljam – da li taj čovek pamti prizor dotičnog bunara ili ga je zamišljao.

* *Nagyalföld* (mađ.), *Große Ungarische Tiefebene* (nem.), *Velika dunavska ravnica* (srp.) – ravnica koja se prostire u jugoistočnom delu Panonske nizije i obuhvata južni i istočni deo Mađarske, manji deo jugoistočne Slovačke, pogranični deo jugozapadne Ukrajine, dobar deo zapadne Rumunije, istočnu Hrvatsku i Vojvodinu. (*Sve napomene su redakcijske.*)

Ne dopada mi se ovo što sam upravo napisao. Mislim da se neće dopasti ni mojoj urednici kada bude čitala. Kada sam počeo da pišem, nisam nameravao da sastavim ovakav tip rečenice. Pa ipak, moja složena rečenica na trenutak me je navela da zaboravim na breme koje me pritiska. Nastaviću da pišem. Ostaću za ovim stolom. Čitaoče, možda izvesno vreme neću biti u stanju da ti kažem da li je u polju iza topola dugačka motka uperena ka nebu. Možda ću čak zamisliti kako koračam do prozora a onda se vraćam za sto i pišem da sam to uradio. Ali napišem li još nešto o đermu, zbog tebe ću, čitaoče, pokušati da razdvojim ono što vidim i pamtim od onoga što zamišljam da sam video ili upamtio.

Moja urednica živi u Americi, u državi Južnoj Dakoti, okruhu Trip, gradiću Ajdilu. (Ovaj gradić prikazan je u nevelikom broju atlasa, ali čitalac reč *Ajdil* može videti čitko odštampanu nešto istočnije od Dog Ir Krika na 166. strani *Hamondovog atlasa sveta* koji je 1978. izdavačka kuća „Hamond inkorporajtid” objavila za časopis *Tajm*.)

Moja urednica živi u Americi, ali je rođena tamo gde reka Šio izvirući iz jezera Balaton nalazi neočekivanog partnera u reci Sarviz sa severa. Ne spajaju se odmah, već udaljene dva do tri kilometra naporedo krivudaju čitavom županijom koketno namigujući jedna drugoj poput čeznutljivih ljubavnika. Dve reke dele isto korito, toliko veliko, plodno i široko da bi se moglo nazvati porodičnim bračnim krevetom. Blage padine i pitoma brda sa obe strane krase boje koje bi pristajale zidovima bezbrižnog i vedrog doma. Ovo je njena postojbina. (Većina gorenavedenih rečenica preuzeta je iz *People of the Puszta* Đule Ilješa u prevodu G. F. Kušinga i izdanju „Čato i Vindasa” iz 1971. Knjiga *People of the Puszta* nije beletristika. Svi ljudi spomenuti u knjizi nekada su bili živi. Nekolicina je možda to još uvek.)

Moja urednica živi u Ajdilu, u okrugu Trip, u Južnoj Dakoti, ali rođena je u županiji Tolna u Podunavlju, i sklon sam razmišljanju da se pomalo seća oblasti u kojoj je provela prve godine života.

Moja urednica je i moj prevodilac. Tečno govori moj i američki jezik. Zove se En Krištai Gunarsen. Udata je za Gunara T. Gunarsena, koji je visok, plavokos i po zanimanju naučnik. On i supruga rade u Institutu za proučavanje prerija Calvin O. Dalberg, u blizini gradića Ajdila. (Calvin Oto Dalberg rođen je u Artizanu, Južna Dakota, 1871, a preminuo u Fon du Laku, Viskonsin, 1939. Obogatio se na pivarama i hartiji.)

Nikada nisam upoznao Gunara T. Gunarsena, naučnika prerija. Nisam upoznao čak ni njegovu suprugu, svoju urednicu i prevodioca. Ali znam da piše za stolom u sobi s knjigama na zidovima i velikim prozorom s pogledom na preriju.

Prerija moje urednice nije prava prerija. To je zapravo velika pustara u vlasništvu Instituta za proučavanje prerija. Naučnici iz Instituta posejali su u pustari seme svake biljke koja je nekada rasla na mestu gde se danas nalazi gradić Ajdil. Svakoga leta, kada biljke izrastu do pune visine, Gunar T. Gunarsen i njegove kolege naučnici pažljivo zađu među njih da ih prebroje. Ma koliko neverovatno delovalo, naučnici prerija po celi dan kleče na nekoj padini, u nekoj udolini ili kraj neke bare u dolini Dog Ir u američkoj Velikoj ravnici, da bi prebrojavali i premeravali. A posle toga računaju koliko još semena moraju da zaseju dok pustara ne poprimi izgled i atmosferu netaknute prerije.

U međuvremenu, Gunar T. Gunarsen, njegova supruga i trinaestogodišnja kći žive u velikoj kući pored oglednih dobara Instituta Calvin O. Dalberg. I moja urednica ponekad mi piše kako je upravo otišla do prozora i da bi volela da je u

stanju da mi opiše prizor pustare koja prerasta u preriju, što je oduvek i trebalo da bude: prizor njene izmaštane prerije, kako je naziva, koja nastaje iz tla kojim je okružena. Moja urednica piše mi da oseća kako pre gleda u prošlost namesto u maglovitu budućnost. Ta prošlost nije njena prošlost – to nisu godine njenog detinjstva. Nikada nije bila udaljenija od detinjstva. Ali kada duboko iz senke svoje sobe baci pogled ka pašnjaku koji će uskoro delovati kao prava prerija, oseća kao da započinje novi život na mestu gde je oduvek trebalo da živi.

Ali to su jedine pauze u poslovnosti njenih pisama. En Krištai Gunarsen je inteligentna, praktična mlada žena koja se bavi važnim poslovima. (Ovde neću pisati šta osećam prema ženi koja će kasnije pročitati i urediti ove stranice. Jednoga dana pisaću stranice koje niko neće morati da uređuje ili prevodi. Pisaću o popodnevima tokom kojih sam sedeo za ovim stolom i verovao da će poslednji zvuk od svih koje ću čuti biti ili lupa prozorskog krila na letnjem vetru, ili škri-pa mog pera po papiru; da će poslednji prizor od svih koje ću ugledati biti ili delić neba iznad drvoreda topola, ili rikne na stotinu knjiga koje nikada nisam podigao s police. Pisaću o popodnevima tokom kojih bih se ugušio pod bremenom da na svom stolu nisam zatekao stranice poput ovih koje me sada okružuju; stranica iz Amerike, gde ljudi nesputano pišu jedni drugima i nikada nisu usamljeni.)

Moja urednica je zbog mene prevela na mađarski nazive biljaka koje vidi s prozora. Nagovara me da zapisujem nazive njenih omiljenih biljaka i naglas ih recitujem. Uverava me da ću osetiti izuzetno zadovoljstvo dok na svom jeziku budem nabrajao travke i žbunje iz njene izmaštane prerije u Americi. Želi da ja, kako kaže, ovde u županiji Solnok vidim povijanje sićušnih plavih i crvenih cvetova; da u svojim ravnicama

začujem šumor neobičnih stabljika na vetru. Moja urednica ponekad me čak nagovara da sopstvena polja i pašnjake pretvorim u izmaštane prerije, ili da na nekom pustom deliću zemlje između perifernih ulica Kunmadaraša osnujem Institut za proučavanje Velikog Alfelda.

Kada mi En Krištai Gunarsen tako predano piše, gotovo da ne osećam breme. Nisam kadar da uradim sve što me nagovara. Ali ponekad zapisujem nazive biljaka iz njene izmaštane prerije. A ponekad i recitujem nazive – ne baš sa zadovoljstvom, već čudnom mešavinom osećanja.

Evo ti, čitaoče, nekoliko imena za recitovanje. Ali možda ćeš, dok ih recituješ, čuti samo zvuke setnog mađarskog.

Mali plavac; gvozdena trava; krasolika; resnik; vučja bobica; aronija.

(Svi nazivi biljaka u gornjem pasusu mogu se naći u *The Life of Prairies and Plains* Darvarda L. Alena objavljenoj 1967. u izdanju „Makgro-Hila” u saradnji sa „The World Book Encyclopedia”.)

En Krištai Gunarsen prevodi mnogo više od naziva travki i žbunja. Ona je načelnica Biroa za razmenu podataka o pašnjacima i prerijama. Biro predstavlja odsek u okviru Instituta za proučavanje prerija.

Kada sam prvi put čuo za Biro, zamišljao sam veliku američku zgradu krcatu kancelarijskim ormanima i stolovima za kojima činovnici nose zelene štitnike za oči. Ali En Krištai Gunarsen o Birou govori ležerno. Kaže mi kako je u pitanju doslovno jedan sto – onaj isti za kojim mi piše. I umanjuje njegov značaj pominjući ga u akronimu.

En Krištai Gunarsen ponekad opisuje kako sedi za stolom i zamišlja pašnjake sveta. Svakoga sata tokom dana, u ovoj ili onoj zemlji, neki čovek podigne pogled nakon što je piljio u biljke pod nazivom gvozdena trava ili vučja bobica. Taj čovek

jedina je osoba na horizontu. Zuri u savane, stepe ili pampe, i vežba da zamišlja kako je sasvim sam. Ali ne može da misli samo o sebi i travi koja mu seže do kolena, oblacima nad glavom i ni o čemu drugom. Razmišlja kako piše mladoj ženi ili s njom razgovara. Razmišlja kako mladoj ženi govori da razmišlja o njoj kad god se nađe sam na pašnjaku. Razmišlja kako mladoj ženi govori da zamišlja kako mu ona govori da razmišlja o čoveku sličnom njemu kad god sedi za svojim stolom i zamišlja pašnjake sveta.

Po tvrdnji moje urednice, sva ravna i travnata mesta na svetu obeležena su na mapama i opisana na svežnjevima hartije u Birou za razmenu podataka o pašnjacima i prerijama. Načelnica Biroa svakodnevno sedi za svojim stolom i čita o svetskim ravnicama. Muškarci u svojim savanama, stepama i prerijama zamišljaju En Krištai Gunarsen na mestu koje ona naziva BRPLP.

Svake letnje noći En Krištai Gunarsen ostavlja prozore svoje spavaće sobe širom otvorene. Poslednji zvuk koji moja urednica čuje pre nego utone u san ili je komešanje čaura na noćnom povetarcu ili laki udar bube ili noćnog leptira o prozorsko staklo praćen slabašnim metalnim odjekom.

Izmaštana prerija En Krištai Gunarsen počinje od njenog prozora. Umesto travnjaka i bašti, naučnici prerija iz Ajdila puštaju da im oko kuća nespутano rastu divlje travke. Ako En Krištai tokom noći otvori oči, između sebe i meseca i zvezda ona vidi sabljaste, kopljaste i šlemaste oblike, ili ponekad oblike perja, zvončića ili kape.

Moja urednica nikada mi to nije rekla, a nikada je neću ni pitati, ali verujem da spava sama u sobi. Verujem da je tokom čitave noći bude isključivo mirisi. U njenoj izmaštanoj preriji svakoga dana povrhu travki propupi bezbroj jedva vidljivih cvetića. Svaki cvet izlučuje čestice i kapljice u vazduh.

Svake noći vazduh u Ajdilu ima ukus unutrašnjih organa cveta, i svake noći moja urednica u svojoj sobi udiše taj slatki vazduh.

Čitaoče, sigurno si primetio kako mi nije jednostavno da pišem o mirisima stvari. Rođen sam s neobičnim deformitetom: moj nos ne poseduje moć mirisa.

Vetar koji mi duva u lice možda dopire pravo sa brda i dolina vlažne balege odande gde nadničarke s farme gomilaju ono što počiste iz mojih štala. Ili dopire od ruža na mnoštvu nadsvođenih prolaza iznad krivudavih staza ka mom ukrasnom jezeretu. Ali u vetru ne razaznajem ni balegu ni ruže. Osećam samo nalet ili strujanje vazduha, i jedino o čemu mislim jeste prostranstvo koje je vetar prešao pre nego što je stigao do mene.

Kada bih bio prinuđen da svojoj urednici pišem kako uživam u mirisima Velike mađarske ravnice, obmanjivao bih je. Ali pretvaram se da je razumem kada ona meni piše o milini kojom joj je usled nekog mirisa iz njene izmaštane prerije soba odisala čitave noći.

Zvanično glasilo Instituta za proučavanje prerija Calvin O. Dalberg zove se *Unutrašnjost*. Prvi broj *Unutrašnjosti* trebalo je još davno da izađe. En Krištai Gunarsen tvrdi da je izdanje odloženo pošto je uredničko mesto upražnjeno, i jer naučnici i autori ne uspevaju da se slože u pogledu svrhe zvaničnog glasila Instituta.

Nemam pojma ko na kraju rukovodi Institutom za proučavanje prerija. Verovao sam da moja urednica, sa svim tim pašnjacima ispod prozora i knjigama na policama, ima nekoć licinu ljudi iznad sebe. Ali ponekad piše kako mora da ostavi utisak na izvesne ljude i ulaguje im se i laska, jer žarko želi da postane urednica *Unutrašnjosti*.

Za sada, En Krištai Gunarsen ima slobodu da traži članke za časopis. Verujem da joj suprug od kolega naučnika delom obezbeđuje tekstove. I svakoga dana, iz neke udaljene američke države, neki proučavalac prerija ili autor koga nikada nije upoznala šalje joj pozamašnu kamaru kucanog teksta i zadivljujućih fotografija u nadi da će zadobiti njenu naklonost.

Dugo je vremena prošlo otkako sam počeo da pišem ove stranice. Nema potrebe ni da pitaš, čitaoče, šta se dešavalo u mojoj kući, na mojim posedima ili gde god u županiji Solnok dok sam bio zaokupljen pisanjem. Imam suprugu koja takođe živi u ovoj kući, zajedno s mojom najmlađom kćeri. Imam slugu, životinje, nadničare, polja i pašnjake. Ali sve to nikada mi se nije činilo odveć stvarnim.

Dobar deo života proveo sam posmatrajući bele ili sive oblake kako plove nad mojim ravnicama dok zamišljam kako sam poznat na nekom mestu značajnijem od županije Solnok. Čovek drugačije vrste – moj otac koji je umro mlad ili deda koji je stvorio ovu biblioteku – možda bi zamišljao knjigu na čijoj će se rikni ili nekoj od stranica nalaziti njegovo ime. Ali pogled na ove knjige oko mene samo uvećava breme koje osećam. Ko bi pozeleo da mu ime ili životna priča budu zakopani u knjizi? Godišnja doba i čitave godine prođu a da u ovu prostoriju s knjigama ne kroči niko – osim mene i mlade služavke koja jednom nedeljno tiho uđe i obriše prašinu sa zaključanih staklenih vrata vitrina.

Niko ne otključava staklena vrata iza kojih su knjige, ali ponekad stanem ispred stakla i pitam se šta se krije iza svih tih zagasitih rikni i korica. Ponekad, u kasno popodne, na jednim od staklenih vrata gledam odraz prozora iza mene. Gledam odraz oblaka koji plove nebom i zamišljam bele ili sive stranice knjiga kako plove prostorom iza korica i rikni. Oblaci plove nebom, a stranice knjiga bibliotekama palata.